

Bygg i trä

Bygg i trä genomförs av Skogsindustrierna i samarbete med bygg- och trävaruhandeln.

Byggbeskrivningarna och bygg-dvdfilmerna är uppdelade i fyra serier: **invändigt**, **utvändigt**, **renovering** och en **allmän** om material, tillbehör och hobbysnickerier. Alla byggbeskrivningar finns också på vår hemsida. Där finns även en interaktiv tjänst som ger möjlighet att måttanpassa utvändiga byggprojekt efter egna förutsättningar samt skriva ut arbetsritningar, materialspecifikation och underlag för bygglovsansökan.

För fler tips och idéer om god träanvändning besök:

www.byggbeskrivningar.se

Allmänt

Bygglov Bygganmälan*
Bra att veta om impregnerat trä*
Nymålning
Måla utomhus*
Bra att veta om trä*
Skruv- och Spikguide*
Snickerskola*
Måla inomhus
Bra att veta om limträ
Limträ – Dimensioneringstabeller
Bra att veta om träskivor

Utvändigt

Altan*
Trädäck på mark*
Bryggor*
Carport*
Tilläggsisolering av fasad*
Garage*
Boden*
Trappor*
Grindar*
Staket och plank*
Bockar*
Enkelboden*
Enkelstugan*
Tak över uterum*
Trädgårdsmöbler*
Lekstuga*

Förstuvist*

Lusthus*
Utedass*
Trädgårdskompost*
Cykelförråd*
Utvändiga träpaneler
Skateboardramper
Jakttorn
Gästboden
Relaxboden
Trädgårdsboden

Invändigt

Bastu*
Invändiga träpaneler*
Lägga trägolv*
Snickra med limfog
Montera lister och profiler

Renovering

Byta fönster*
Montera dörr*
Bygga innervägg*
Takpåbyggnad
Tillbyggnad

Faktablad: Så här många löpmeter behöver du till 1 m²

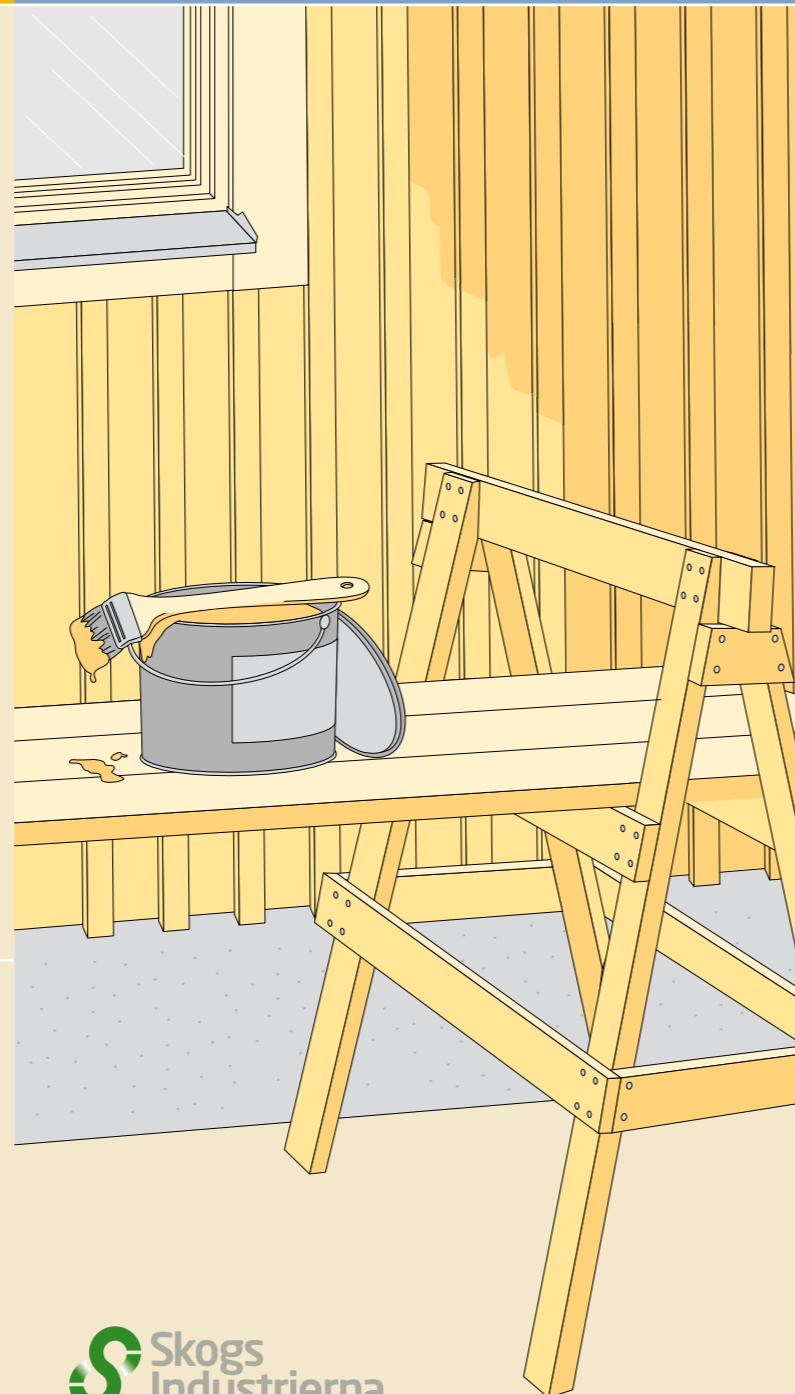
* Finns även som film i Bygg i trä-boxen (bygg-dvdfilmerna)

Innehållet i byggbeskrivningen bygger på information som tillhandahållits av olika experter och materialleverantörer. Föreningen Sveriges Skogsindustrier tar inte något ansvar för skada som må orsakas på grund av innehållet i byggbeskrivningen.

Rättigheterna till innehållet i denna byggbeskrivning tillkommer Föreningen Sveriges Skogsindustrier. Innehållet skyddas enligt upphovsrättslagen. Missbruk beivras. Kopiering av innehållet är förbjudet.

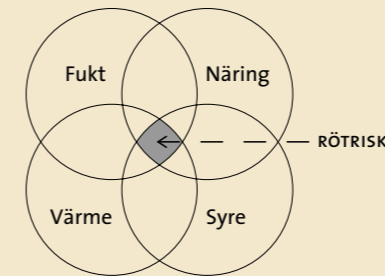
© Föreningen Sveriges Skogsindustrier, 2009

Nymålning av utvändigt trä

1 Trä utomhus

Utvändigt trä ytbehandlas för att minska vattenupptagning och uttorkning samt för att ge det en tilltalande yta och kulör. Därmed motverkas sprickbildning och angrepp av svampar och bakterier. En väl utförd ytbehandling håller fasaden i gott skick och förlänger livslängden.

Alla dessa fyra betingelser medverkar till rötangrepp. Om en av dessa, till exempel fukt, inte finns elimineras risken.

En obehandlad träyta som exponeras för väder och vind blir efter en tid grå – ligninet bryts ned och träfibrer frigörs och grånar. En sådan yta är olämplig som underlag för målning. En ny träyta som ska täckmålas bör snarast skyddas med den täckande ytbehandlingen.

Om ytan ska behandlas med slamfärg, till exempel traditionell Falu Rödfärg, ska ytan vara finsågad. Slamfärg ska ej användas på hyvlat virke eller på virke som är grundat med annan färgtyp.

Träprodukter, exempelvis ytterpanel, som är fabriksgrundade finns i flera utföranden, dels den grundade panelen typ Kauna-panel, dels andra paneler grundade med en bra alkydolje-grundfärg med tillräcklig tjocklek, cirka 80 µm. Därefter målas panelen färdigt 2 gånger på plats med färdigfärg.

Det förekommer även sämre fabriksgrundat virke. Det är grundmålat med ett tunt skikt, cirka 20-30 µm, av vanligtvis en alkydemulsionsfärg. Denna typ av virke måste grundmålas igen med en alkydoljegrundfärg, på plats innan färdigfärgen appliceras. Behandlingen – grundmålning och färdigmålning – ska göras inom 3-4 månader.

Ytterpaneler bör inte stå över en vintersäsong utan att vara behandlade.

Impregnerat trä används främst till bärande träkonstruktioner i eller nära mark. I mark rekommenderas virke i träskyddsklass NTR/A. Till andra högt fuktbelastade trädetaljer utomhus räcker det med virke i träskyddsklass NTR/AB.

Funktion och livslängd hos en täckmålad ytterpanel påverkas av flera samverkande faktorer, av vilka de viktigaste är:

- virkeskvalitet
- trädetaljens utformning
- arbetsutförande
- ytbehandlingsmaterialets kvalitet.

2 Ytbehandling

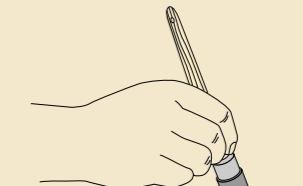
En viktig egenskap hos en ytbehandling är grundningens penetrerande förmåga – förmågan att tränga in i trädets cellstruktur. En grundning kan omfatta en eller flera behandlingar.

Resultatet av målningsarbetet är beroende av en mängd olika faktorer. Det är mycket viktigt att träet är fritt från sprickor och att ytan inte är missfärgad. Täckande färgskikt ger förhållandevis lång hållbarhet jämfört med laserande.

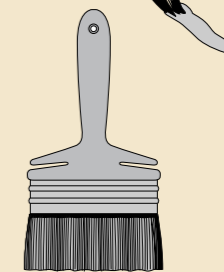
De anvisningar som färgfabrikanterna ger för varje färgsystem bör noga följas.

3 Några praktiska råd

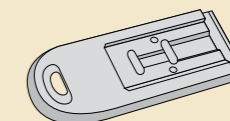
Planera målningsarbetet noga. Ordna en god arbetsmiljö med säkra och funktionsenliga ställningar. Skydda din hud och rabatterna närmast huset. Ett gott råd när det gäller inköp av färg är att alltid välja samma leverantör av såväl grundfärg som färdigfärg. Det är viktigt att man ser till att samtliga burkar har samma tillverkningsnummer (satsnummer). Även med dagens kontroll av tillverkningen kan det förekomma vissa små kulörskillnader mellan olika satser.

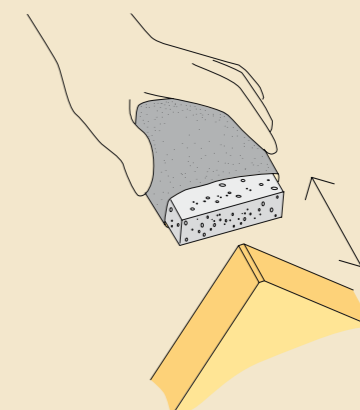
En liten rund anstrykare är rätt pensel när fönsterspröjsar ska målas. Den håller mycket färg.

En bra pensel håller mycket färg och kan användas länge.

Med den lilla klickskrapan avlägsnas färgstänk på glasrutor.

Var noga med att slipa ned (döva) alla skarpa kanter som annars lätt blir skadade och som är svåra att bygga upp igen.

Skogsindustrierna

Box 55525
102 04 Stockholm
Tel: 08-762 72 60
Fax: 08-762 79 90
E-post: info@skogsindustrierna.org
www.skogsindustrierna.org

Måla inte på fuktigt trä. Fuktkvoten (= kvot av vattnets vikt och träets torrsvikt) bör inte överstiga 16 % – gäller även för impregnerat trä. Vid fuktigare trä riskerar man att det bildas blåsor i färgskiktet. Vid tveksamhet bör träets fuktkvot kontrolleras med en elektrisk fuktkvotsmätare. Om virket är fuktigare bör man vänta 10–14 dagar eller tills vädret stabiliserats. Detta är särskilt viktigt vid målning med linoljefärg.

Måla inte heller i direkt starkt solsken. Då torkar färgen för snabbt. Dessutom riskerar man blåsbildning i färgskiktet på grund av den höga ytemperaturen. Man bör givetvis passa på att arbeta när solen skiner och då måla "efter solen", eller se till att ytan är skuggig.

Undvik att måla för tidigt på våren eller för sent på hösten. Lämplig tidsperiod för utomhusmålning är maj–september. De flesta färger kräver varmt och torrt väder. Linoljefärg torkar mycket långsamt om temperaturen är lägre än +18 °C. Vattenburna färger bör inte användas om temperaturen kan gå ner till +7 °C.

Vissa färgtyper kan missfärga av väderpåverkan. Behandling med järn- och kopparvitriol kan vid urlakning genom slagregn missfärga närliggande ytor som fönster, glas, plåttak, golvytor, grund och närliggande mark. Detta gäller även i viss mån för slamfärger.

Arbeta in färgen med penseldrag parallellt med träets fiberriktning. Måla flödigt. Linoljefärg målas dock i flera tunna skikt. Det lönar sig att använda penslar av hög kvalitet och att hålla dem rena.

Spar den färg som blir över. Den kan komma till användning inom den närmaste framtiden för bättring. Lagra vattenburen färg frostfritt. Tillslut burkarna ordentligt och ställ dem gärna upp och ner. Färg kan lagras i flera år utan att nämnvärt försämras. Detta gäller dock inte för vattenburna färger som har kortare lagringstid.

Fasader utsätts för hård nedsmutsning från luftföroreningar. Av tekniska och estetiska skäl kan utvändiga målade ytor behöva rengöras. Tvättning av fasaderna med jämna mellanrum är ett effektivt sätt att hålla smuts, mögelsporer eller alger borta.

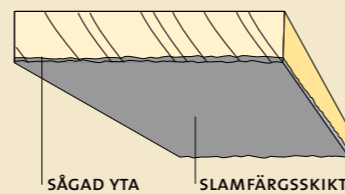
4 Färgsystem

Ytbehandling med täckande färg omfattar i regel ett system av olika behandlingar, vilka var och en har sin funktion. En grundning har till uppgift att minska fuktupptagningen, stabilisera träytan och ge en god vidhäftning för efterföljande behandlingar. Till såväl hyvlat som ohyvlat trä används täckande färger baserade på linolja, alkydolja eller akrylat. Laserande system är i princip uppbyggda på samma sätt, men det pigmentfattigare skiktet ger inte samma skyddsverkan på träet som ett täckande färgskikt. Laserande färgskikt har dessutom kortare hållbarhet än täckande.

Slamfärg

Slamfärg, till exempel Falu Rödfärg, är uppbyggd på vete- eller rågmjöl och har i allmänhet kokt linolja som ytterligare bindemedel. Halten kokt linolja bör inte överstiga 8 % av den våta färgens vikt. Slamfärg används huvudsakligen till träfasader och plank.

Slamfärg används i första hand på ohyvlat trä och den stryks eller sprutas två gånger. Slamfärg ska inte målas på hyvlat trä eller på ytor som tidigare målats med annan färgtyp. Slamfärg finns förutom i olika röda kulörer även i ockragult, brunt, grått och svart. Vid val av ljusa kulörer syns kvistar, torrsprickor och väderslitage extra tydligt.

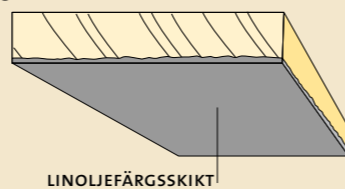

Slamfärg, till exempel Falu Rödfärg, fäster bäst på ohyvlat trä.

Ett skikt av slamfärg är matt och släpper igenom fukt. Man brukar säga att ett slamfärgsskikt låter träet "andas". Färgtypen har använts i flera hundra år.

Linoljefärg

Linoljefärg används till såväl fasader och fasaddetaljer av trä som till fönster, räcken, staket och grindar. Med linoljefärg avses en färg som innehåller linolja som enda bindemedel. En linoljefärg består även av pigment, funktionskemikalier och lösningsmedel. Målning av utvändigt trä med linoljefärg består i regel av en grundning med utspädd linoljefärg – en liter färg späds med cirka 0,2 liter lacknafta. Grundningen med utspädd linoljefärg ger bättre inträngning i träet.

Linoljefärg fäster på såväl ohyvlat som hyvlat trä. Färgen tränger in bra i virket, särskilt om ytan är grundad med utspädd linoljefärg.

När grundfärgen torkat (vilket tar minst ett dygn beroende på väderlek) kan färdigstrykning ske med utspädd linoljefärg. På särskilt utsatta ställen, till exempel söderväggar, rekommenderas en mellanstrykning med något mindre utspädd färg. Torktiderna är förhållandevis långa.

Linoljefärgsskikt är i regel blanka de första åren men mattas därefter genom att skiktet "kritar". Denna egenskap kan värderas olika – från trä- och underhållsynpunkt anses det fördelaktigt. Alltför tjocka skikt kan orsaka blåsor eller krackelering och avflagnings.

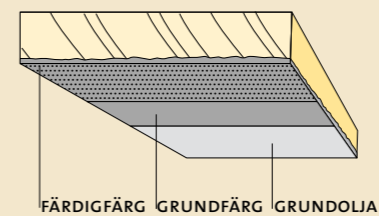
Täckfärgssystem

Täckfärgssystem består i regel av tre olika komponenter – grundolja, grundfärg och färdigfärg.

Grundningen omfattar vanligtvis två behandlingar penetrerande grundolja och grundfärg. Grundoljan är djupverkande och minskar fuktupptagningen. Den bör innehålla fungicider, det vill säga verksamma ämnen mot svamp och mögel. (Linolja

rekommenderas inte som grundolja till täckfärgssystem då det finns risk för blåsbildning).

Efter oljegrundningen behandlas den grundade ytan med pigmenterad grundfärg – vanligen baserad på alkydolja. Denna grundfärg har till uppgift att försegla och stabilisera underlaget samt att ge god vidhäftning och ytterligare minska fuktupptagningen. Torktiden är beroende på väderleken och tiden för övermålning framgår av färgsystemens anvisningar.

Ett modernt täckfärgssystem till utvändigt trä består i regel av tre komponenter.

Färdigmonterade hus med paneler som är för tunt grundade behandlas som obehandlade. Hus med kvalitetssäkrad grundbehandling kan färdigmålas direkt. Kapad eller skadad panel samt panel där spikskallen trängt in så att det blivit en brottyta i grundbehandlingen behöver grundoljas, grundmålas och färdigmålas.

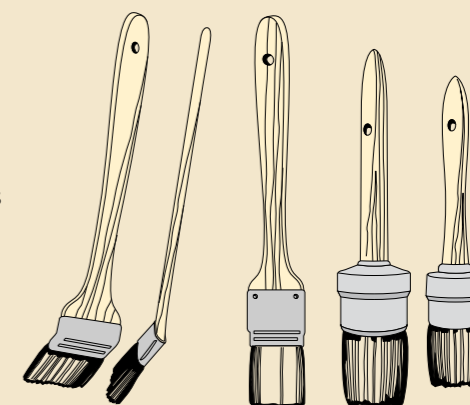
Färdigmålning utförs sedan med täckande färg som ska strykas två gånger om inget annat anges av färgtillverkaren. Alkydoljefärg rekommenderas på särskilt fukt utsatta lägen och där höga krav ställs på mekanisk tålighet, till exempel dörr- och fönstersnickerier samt räcken och staket. Oavsett vilket färgsystem man väljer ska ändträ, särskilt i nedkant av stående paneler och vid skarvar, ytbehandlas extra noga. När panelbrädorna grundas före uppsättning är det en fördel om även baksidan behandlas. Vid paneler med lockbrädor eller lockläkt, bör bottenbrädorna målas före uppsättning av lockbrädor eller lockläkten för att undvika så kallade krympränder.

Lasyrfärg

En färg med låg halt av täckande pigment, vilket ger en yta som visar träunderlaget och en påtaglig tråkänsla, men ändå har en kulör. Därför behöver en laserad yta ganska enkla men täta underhållsintervaller. Lasyrfärger är transparenta för UV-ljus och ökar därmed nedbrytningen av träytan på grund av solljus.

5 Träolja

Utvändigt trä som inte målas, till exempel trallbrädor, bör regelbundet behandlas med träolja för att motverka missfärgning, sprickbildning och formförändringar.

Runda anstrykare för målning av fönster- och dörrsnickerier. Med långskaftade och vinklade penslar kommer man åt på svåråtkomliga ställen, till exempel invid hängrännor och stuprör.

Tabell över rekommenderade system för nymålning av utvändigt trä

Trädetalj	Virkeskvalitet	Färdigfärg	Grundning
Ytterpanel, normalt belastade panelbrädor	Gran, sort G4-0/G4-1, enligt kraven i SS-EN 1611-1	Slamfärg, helst i en mörk kulör Linoljefärg, täckande Alkydoljefärg, täckande Akrylatfärg, täckande Alkydoljelasyr	Utspädd slamfärg Utspädd linoljefärg Grundolja + alkydoljegrundfärg Grundolja + alkydoljegrundfärg Alkydoljelasyr
Foderbrädor, knutbrädor och dylikt, staketspjälör	Gran, sort G4-0/G4-1	Linoljefärg, täckande Alkydoljefärg, täckande Akrylatfärg, täckande	Utspädd linoljefärg Grundolja + alkydoljegrundfärg Grundolja + alkydoljegrundfärg
Vindskivor, vattbrädor, stolpar, regler till staket, plank och räcken samt grindar	Impregnerat virke träskyddsklass NTR/A eller NTR/AB enligt kraven i SS-EN 351-1 och NTR Dokument 1:1998	Linoljefärg, täckande Alkydoljefärg, täckande	Utspädd linoljefärg Grundolja + alkydoljegrundfärg
Fönster och fönsterdörrar	Furu, enligt kraven i Svensk standard SS 81 81 04	Linoljefärg, täckande Alkydoljefärg, täckande	Utspädd linoljefärg Grundolja + alkydoljefärg
Trallbrädor och trappor	Impregnerat virke	Träolja, opigmenterad	—